

Консультація для батьків

«Функціональна готовність дітей до навчання в школі»

Чимало батьків вважає, що дитину можна віддавати до школи, якщо вона вміє читати й рахувати та невимушено спілкується з однолітками. Утім, мами й тати бачать лише верхівку айсберга. Насправді готовність до шкільного навчання — глибоке та комплексне поняття, яке охоплює різні види показників, зокрема й функціональну готовність. Аби визначити її, слід скористатися спеціальними методиками.

Наразі звідусіль лунає: «Аби навчання у першому класі було успішним, дитина має володіти...», «У першокласника має бути сформовано...», «Шкільне навчання потребує від дитини...». Утім, чомусь дорослі рідко переймаються тим, чи готова дитина до навантаження, з яким вона зіткнеться, чи витримає це її організм, чи залишиться вона здоровою. Аби ствердно відповісти на ці запитання, слід, насамперед, впевнитися у функціональній готовності дитини до школи, яку забезпечує морфологічна зрілість її організму.

Що таке функціональна готовність

Спостереження за першокласниками свідчать, що основна причина їхніх шкільних проблем — недостатня функціональна готовність до складного процесу навчання, зокрема нервово-психічна. Деякі батьки скаржаться на млявість і стомлюваність дітей уже в листопаді, а до березня — на значне зниження працездатності та появу неврозів.

Морфологічна зрілість — рівень розвитку основних функціональних систем організму. Морфологічно зрілій дитині легше впоратися з фізичними та розумовими навантаженнями, адаптуватися до нових умов, зокрема у школі. Така дитина менш чутлива до стресу, збудників дитячих інфекцій тощо. Функціональна готовність — ступінь зрілості провідних систем організму дитини та організму загалом, який під час навчального навантаження у школі запобігає перенапруженню організму, розвитку втоми та погіршенню стану здоров'я.

Коли йдеться про готовність дитини до школи, про функціональну складову говорять здебільшого формально й поверхово. Так, коли практичні психологи її визначають, часто обмежуються «Філіппінським тестом». Утім, функціональна готовність і морфологічна зрілість дитини мають значно більше значення у структурі її готовності до систематичного шкільного навчання.

Які ж ризики виникають в умовах функціональної неготовності? Функціональна готовність — один із визначальних чинників не лише успішного навчання, а й збереження здоров'я дитини під час нього. У разі функціональної неготовності дитини до навантажень виникають певні ризики, а саме:

- морфо-функціональне дозрівання мозкових структур на тлі різкої зміни соціальних ролей та умов розвитку;
- інтелектуальне й емоційне навантаження на тлі статичної діяльності.

Ці ризики приховані, тому їхній вплив і негативні наслідки помітні не одразу, проте згодом вони можуть негативно позначитися на розвитку та здоров'ї дитини.

Як визначити функціональну готовність

Функціональну готовність дитини до шкільного навантаження визначають за показниками дозрівання організму — ростовими стрибками, остифікацією кистей,

змінюю зубного ряду тощо. Для визначення цих показників використовують спеціальні методики.

«Філіппінський тест»

У період від п'яти до семи років у дитини значно прискорюється ріст тіла в довжину — відбувається так званий напівростовий стрибок. До того ж кінцівки значно випереджають ріст тулуба. Ця особливість фізіологічного зростання покладена в основу діагностичного завдання – «Філіппінський тест».

Технологія проведення тесту.

Запропонуйте дитині підняти руку над головою і торкнутися до протилежного вуха. Якщо напівростовий стрибок ще не відбувся, то дитина не зможе дотягнутися до вуха через голову. Якщо ж напівростовий стрибок завершений, то дитина легко доторкнеться до верхнього краю вуха або навіть його середини.

Якщо майбутній першокласник успішно виконує «Філіппінський тест», це вказує не лише на його рівень фізіологічного розвитку, а й на перебудову всіх процесів функціонування організму та його здатність адаптуватися. Зокрема, відображає ступінь розвитку скелета дитини, рівень дозрівання нервової системи, здатність головного мозку сприймати й обробляти інформацію.

На момент завершення напівростового стрибка дозрівають механізми м'язової координації: дитина вправніше ловить м'яч середнього розміру або кидає у ціль маленький м'ячик тощо. Це стає можливим завдяки тому, що розвиваються дрібна моторика руки, скелетні м'язи, дозрівають мозкові центри й удосконалюються психічні функції. Особливості розвитку скелетних м'язів та рівень скоординованості рухів здебільшого визначають зовнішній вигляд дитини.

Дитячі фізіологи й гігієністи переконані: якщо дитина починає ходити у школу до того, як відбувся напівростовий стрибок, то в неї можуть виникати проблеми зі здоров'ям, зокрема психічним. У такому випадку навчання дитини рідко є успішним.

Окостеніння скелета має кілька стадій, які науковці ґрунтовно дослідили. Тому з'ясувати кістковий вік — доволі точний спосіб визначити ступінь фізіологічного дозрівання організму. Зазвичай перевіряють ступінь окостеніння кістяка лівої руки дитини.

Технологія перевірки ступеня окостеніння.

Запропонуйте дитині покласти ліву руку на стіл долонею вниз і по черзі підняти пальці, не відриваючи кисть від поверхні. Відтак дитина має виконати наступні вправи — «Перемога» і «Ріжки». Під час вправи «Перемога» слід стиснути в кулак усі пальці, крім вказівного і середнього, а під час вправи «Ріжки» — усі пальці, крім вказівного і мізинця. Запропонуйте дитині виконати кожен вправу по п'ять разів.

Якщо окостеніння триває нормально, дитина впорається із завданням. Розвиток дрібної моторики визначає рівень психомоторного розвитку дитини. Якщо виникають труднощі з визначенням кісткового віку, необхідно проконсультуватися з лікарями. Здебільшого в таких випадках призначають рентгенографію кисті та зап'ястя руки.

Ще одне завдання, яке дає змогу визначити рівень розвитку кисті дитини, — вітання по-дорослому, точніше по-чоловічому. Дорослий простягає дитині руку для привітання і відзначає положення її великого пальця. Дошкільники зазвичай подають руку для привітання «човником», тобто не відставляють великий палець. Це свідчить

про те, що ще не відбувся напівростовий стрибок, окостеніння кисті також триває, тобто дитина функціонально не готова до шкільного навантаження.

Утім, слід врахувати, що точні дані цей простий тест дасть лише під час взаємодії з дівчатками, адже татусі часто вчать синів вітатися «як чоловіки!». Зміна зубного ряду

Молочні, а відтак і постійні зуби прорізуються у людини в певному порядку. До того ж зміна молочних зубів на постійні починається у певний період. У більшості дітей початок зміни зубів припадає на кінець шостого — початок сьомого року життя. Якщо підрахувати кількість зубів, які прорізулися або замінилися, і зіставити її з нормами, то можна оцінити так званий зубний вік. Зубний вік визначають у два роки — чи з'явилися всі молочні зуби, та в шість років — як триває заміна молочних зубів на постійні. Достатньою для початку систематичного навчання в школі вважають заміну чотирьох молочних зубів.

Як функціонують тім'яно-потиличні відділи кори головного мозку, визначають за допомогою «Тесту руки». Його автор — дитячий фізіолог та психолог Мар'яна Безруких.

Технологія проведення тесту.

Сядьте за столик навпроти дитини і запропонуйте їй протягнути одну руку. У будь-який спосіб закрийте від дитини її кисть. Відтак по чергово торкайтеся пальців руки дитини. Вона має або назвати, за який палець ви її тримаєте, або порухати відповідним пальцем на іншій руці.

Вікові нормативи щодо виконання «Тесту руки»:

- трирічна дитина правильно визначає великий палець;
- п'ятирічна — розрізняє великий палець і мізинець;
- шестирічна — вільно розрізняє великий палець, мізинець і вказівний.

Коли дитина функціонально готова

Виокремлюють кілька рівнів функціональної готовності. Це інтерактивна гармошка. Клацайте на її клавіші, аби прочитати текст Шестирічки, що мають достатній рівень функціональної готовності організму до систематичного шкільного навчання, здебільшого мають високий рівень працездатності, гармонійно розвиваються й успішно навчаються, навіть якщо вони до школи не вміли читати, рахувати й писати. Морфологічна зрілість дитини забезпечує умови, сприятливі для успішного оволодіння знаннями в нових умовах навчання.

Джерела: Журнал «Вихователь-методист дошкільного закладу», №4, 2020р.